

Pohjois-Karjala-kokoelmasta poimittua aineistoa muistelun virikkeeksi: Joulumuistoja sanomalehtien sivuilta

”Joulu juhlista jaloin” ja ”Juhannus on joka kesä, mutta joulu vain kerran vuodessa”. Sanonnatkin sen kertovat, joulu on tunteita ja muistoja herättävä juhla. Vaara-kirjastojen Käkönen-tietokannan mukaan joulun alla on maakuntamme alueen sanomalehdissä ilmestynyt historiallista joulutietoutta ja lukijoiden muistoja eri vuosikymmeniltä.

Kotiseutu-uutisissa vuoden 2008 joulun alla on ollut Kaija Matilaisen kirjoittama artikkeli joulunajan perinneruuista otsikolla ”Joulu tulloo, juosta pittää”. Matilainen on ollut mukana keräämässä Liperin alueelta perinneruokatietoutta.

Juhlaruoan valmistus virittää tekijänsä jo tunnelmaan. Matilainen kirjoittaa, että ”Jouluun valmistauduttiin hartaudella. Erikoisesti jouluruokien valmistaminen ja säilöminen aloitettiin jo syksyllä”. Kinkku on perinteinen jouluaterian suosikki, mutta joissakin perheissä uunissa paistettu raavasliha ja uunipaisti joko korvasivat kinkun tai olivat sen ohella suosittuja. Jouluaattoamuna noustiin ajoissa ja pistettiin pualikat pyörimään: näin saatiin ”ohraryyni- ja perunapiiroot” tuoreina pöytään. Itsevalmistettua lipeäkalaa tarjottiin usein aattona ja lanttulaatikko ja rosolli olivat yleisiä paistin ja kinkun lisukkeina. Ja juomaksi juhlaolutta tai kaljaa. Jälkiruuaksi tarjottiin aiemmin ohraryynipuuroa ja puolukkakiisseliä, myöhemmin rusina- tai sekahedelmäsoppaa.

Joulunaika herkistää meitä ajattelemaan myös lähimmäisiämme lähellä ja kaukaa. **Karjalaisen** jouluaaton numerossa vuonna 2002 Heikki Tarma kertoo 1950-luvulta oman muistelmansa:

”Erytisen mieleenpainuvana muistona minulla on jäänyt kaupungin huuhtomahuoneessa toiminut ”Keppi Kaisa” -niminen pyykkäri.

--- Joka joulu aina kuolemaansa saakka Kaisa sai vanhemmiltani ruokapaketin, jonka jouduin veljeni kanssa viemään. Kaisa majaili Kalastajankadun alkupäässä olleessa ulkorakennuksessa, liiterissä.

--- Hatara ovi aukeni suoraan hyvin pieneen huoneeseen, jossa oli pöytä ja yksi tuoli. Kynttilä antoi valoa ja Kaisa istui yksin tuolissaan. Oven avauduttua Kaisa nousi vaivalloisesti ylös ja riensi tulijoita vastaan. Annoimme veljeni kanssa nopeasti lahjan ja toivotimme hyvää joulua. Samalla olimme ulkona. Kaisa kiitti ja hänen puujalkansa kopsahti maahan niiauksen merkiksi.”

Jernvall, Juha, valokuvaaja. Joulu Tammissalossa.
Helsinki, 1960-luku / Helsingin kaupunginmuseo (CC BY 4.0)

Uutiskuva Oy. Lapsi keinutuolissa joulukuusen alla.
Helsinki, 1956 / Helsingin kaupunginmuseo
(CC BY 4.0)

Karjalan maassa 23.12.2002 oli jo edellä mainitun Kaija Matilaisen muistelu lapsuuden joulusta maalauskodissa 1940-luvulla. Hän kertoo, että heidän koko perhe osallistui joulun valmisteluun jo alkusyksystä lähtien. ”Kaurapellosta leikattiin sirpillä lyhteitä pikkulinnuille” ja ennen puintia oljista ”valittiin kiiltäviä suoria olkia, joista valmistettiin himmeleitä ja olkikoristeita...”. Oikia jätettiin myös joulusaunan lauteille levitettäväksi tunnelmaa tuomaan.

Joulun tuoksut tuovat monelle meistä muistoja. Matilainenkin kertoo, että riemullinen oli se hetki, kun suursiivottuun, puhtaalle tuoksuvaan pirttiin tuotiin jäinen kuusi sulamaan ja omaa tuoksuun antamaan. Sulaneeseen kuuseen sitten ”sidottiin valetut kynttilät. Oksille ripusteltiin pumpulia, olkitähtiä, Suomen lippunauhaa ja paperikaramelleja”.

Illan hämärtyessä oli vuorossa joulusauna ja juhlan kunniaksi oikein vastottiin. Monelle on jäänyt mieleen saunamatka, höyryävän lumen keskellä vain kapeaa polkua taiteillen, sisään lämpimään.

Jouluaterian jälkeen oli lasten juhlan huipennus: pukin tulo ja lahjojen jako. Kaija Matilainen muistelee: ”Kummallista, että isän piti mennä hevosia syöttämään illalla samaan aikaan kun pukki sattui käymään. Pukilla oli lammasturkki nurin käännettynä ja pellavaparta. Vyöllä oli hevosen aisakello, jolla hän ilmoitti tulostaan. --- Ruskeassa viholaissäkissä oli muutama lahja jokaiselle. Sieltä löytyi valkoiset tai harmaat sukat ja lapaset, omenapussi, kirja, vihko, kynä ja kumi. Minä sain kerran kauniin nukan, jolla oli kuttaperkasta tehty pää. Paavo sai isän tekemän puisen kelkan...”

40-luvulla oli vielä tapana, että joulupäivänä nautittiin juhlasta perheen kesken: hyvästä ruuasta, leikeistä ja lauluista. Sitten tapaninpäivänä voitiin lähteä kyläilemään ja lapset saivat leikkiveriteita naapurin lapsista tai serkuista.

Lähteet:

Kotiseutu-uutiset 22.12.2008 s. 16

Matilainen, Kaija: ”Joulu tulloo, juosta pittää”

Karjalainen 24.12.2002 s. 20

Tarma, Heikki: ”Joensuun joulu 20-luvulla”

Karjalan maa 23.12.2002 s. 10-11

Matilainen, Kaija: ”Lapsuuden joulua maalauskodissa 1940-luvulla : kaikki tehtiin itse”